

POZITIVNI IN NEGATIVNI VIDIKI ŠTUDIJA NA DALJAVO MED EPIDEMIJO COVIDA-19 – GLAS ŠTUDENTOV IN ŠTUDENTK

149

POSITIVE AND NEGATIVE ASPECTS OF
DISTANCE LEARNING DURING THE COVID-19
EPIDEMIC – STUDENT VOICES

Nataša Zrim Martinjak, *dr. soc. ped.*

Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani, Kardeljeva ploščad 16, 1000 Ljubljana

natasza.zrim@pef.uni-lj.si

POVZETEK

Študij na daljavo med epidemijo covid-19 so študentje doživeli različno, nekateri bolj, drugi manj naklonjeno svoji življenjski situaciji. Namen raziskave je bil, identificirati pozitivne in negativne vidike študija na daljavo med epidemijo, ki so jih prepoznali študentje. Kvalitativna raziskava je zajela 116 odgovorov na vprašanje odprtega tipa iz raziskave o položaju študentov in študentk Univerze v Ljubljani v razmerah covid-19 (N = 1424). Uporabljena je bila metoda analize vsebine. V rezultatih smo prikazali identificirane pozitivne in negativne vidike študija na daljavo. Ugotovili smo, da je bil najboljše prepoznan pozitiven vidik študija na daljavo prihranek časa,

najbolje prepoznan negativni vidik študija na daljavo pa odsotnost socialnih stikov in socialnega povezovanja. Na podlagi ugotovitev raziskave lahko sklenemo, da so pozitivni in negativni vidiki študija na daljavo odvisni od okolja in okoliščin, v katerih študent živi. Raziskava daje uvid v raznolikost življenjskih situacij, ki bi jim ob upoštevanju individualnih značilnosti v prihodnje veljalo namenjati več pozornosti.

KLJUČNE BESEDE: *pozitivni in negativni vidiki študija na daljavo, epidemija covid-19, perspektiva študenta.*

ABSTRACT

Students experienced distance learning during the Covid-19 epidemic differently, depending on their living situation. The purpose of the research was to identify the positive and negative aspects of distance learning during the epidemic that were mentioned by students. The qualitative research included 116 responses to an open-ended question from a study on the situation of students at the University of Ljubljana in the Covid-19 period (N = 1424). The method of content analysis was used. In the results, we identified the positive and negative aspects of distance learning. We found that the most recognised positive aspect of distance learning is time saving, and the most recognised negative aspect of distance learning is lack of social contact and social cohesion. From the research findings, we can conclude that the positive and negative aspects of distance learning depend on the environment and circumstances in which the student lives. The research provides an insight into the diversity of living situations, to which more attention should be paid in the future, taking into account individual characteristics.

KEYWORDS: *positive and negative aspects of distance learning, Covid-19 epidemic, student perspective.*

UVOD

Študij na daljavo med epidemijo covid-19 je bil svojevrstna (pre) izkušnja, ki je povzročila številne izzive in skrbi. Marsikje po svetu je bila to prva izkušnja s študijem na daljavo, povsod pa je bila nekakšen skupen odziv sveta na krizo, kar jo ločuje od predhodnih izkušenj s študijem na daljavo. Glede na to je interes za prepoznavanje prednosti in pomanjkljivosti študija na daljavo med raziskovalci zelo velik. Abu Talib idr. (2021) so na podlagi meta-analitičnega pregleda 47 izbranih raziskav s področja prehoda s tradicionalnega izobraževanja v predavalnici na izobraževanje na daljavo v kontekstu pandemije covid-19 ugotavljali, kakšni vplivi tega prehoda na študente in fakultete so bili prepoznani, vključno z dolgoročnimi posledicami za vse deležnike. Med negativnimi učinki oz. ovirami navajajo neenakost v dostopu do izobraževanja, neadekvatno poučevanje, nizko kakovost komunikacije, tehnične težave, povečano delovno obremenitev, stres, duševne stiske, nizko IKT-pismenost, upad motivacije in participacije, težave pri ocenjevanju, težko usklajevanje dela in zasebnega življenja ter skrbi glede ohranjanja zasebnosti. Med pozitivnimi učinki oz. prednostmi študija na daljavo pa na podlagi ugotovitev navajajo možnost fizične oddaljenosti, fleksibilnost in udobnost, razprave in komunikacijo, učinkovitost kot didaktično orodje, nižje 'skrite' stroške študija, kot so najemnina in prevozni stroški, napredovanje v IKT-pismenosti zaradi povečane izpostavljenosti tehnologiji in prepoznano spodbudo za spremembe.

V raziskavi Stevanović idr. (2021), ki je na vzorcu 832 študentov iz Srbije ugotavljala pozitivne in negativne vidike študija na daljavo iz perspektive študentov, so odgovori udeleženih študentov izkazali razmerje dveh tretjin negativnih vidikov študija na daljavo in tretjino pozitivnih vidikov študija na daljavo. Kot pozitiven vidik so udeleženi študentje najpogosteje izbrali večjo enostavnost dostopa do učilnice na daljavo v primerjavi s fizičnim odhodom na fakulteto in boljše opravljanje izpitov. Razlike so se pokazale med mlajšimi in starejšimi študenti, ob čemer so starejši imeli bolj pozitivna stališča do študija na daljavo v primerjavi z mlajšimi študenti. Ti so študij na daljavo ocenili z več negativnimi vidiki, kot so npr. upad

motivacije in koncentracije ter različne druge težave. Med pozitivnimi vidiki študija na daljavo so v odprtih odgovorih udeleženi študentje izpostavili še fleksibilnost v uravnavanju časa in sproščeno okolje, možnost ponovnega poslušanja posnetih predavanj, možnost zastavljanja vprašanj in interakcije z učitelji, prihranek potovalnega časa. Med negativnimi vidiki študija na daljavo pa so v odprtih odgovorih izpostavili še pogrešanje 'živega sveta', pogrešanje študijskih kolegov oz. pomanjkanje interakcije in komunikacije v živo ter anksioznost. Avtorji so ugotovili še, da s študijem na daljavo študentje niso bili zadovoljni, če so pri sebi prepoznali upad motivacije. Ugotovili so tudi značilne pozitivne povezave med posameznimi tako pozitivnimi kot tudi negativnimi vidiki študija na daljavo. Povezave med pozitivnimi in negativnimi vidiki študija na daljavo so se izkazale kot značilne, študentje, ki se bolj strinjajo s pozitivnimi vidiki študija na daljavo, pa se manj strinjajo z negativnimi vidiki študija na daljavo, kar je pričakovano (prav tam).

Aguilera-Hermida (2020) je na podlagi kvalitativne analize opisov izzivov študija na daljavo med pandemijo covid-19 ugotovljala pomen situacijskih in okoljskih izzivov, spletnih izzivov in emocionalnih izzivov, ki jih je opisalo 158 študentov. Med pozitivnimi vidiki oz. spremembami, ki jih je opisalo 156 študentov, pa je ugotovila več časa za družino, nove aktivnosti in osebne izboljšave. Situacijske in okoljske izzive so v raziskavi udeleženi študentje opisali z navedbo številnih distraktorjev v domačih okoljih, zaradi katerih se doma težko osredotočijo na študij ter ga težko uravnavajo z drugimi domačimi obveznostmi. Med spletnimi izzivi so navajali ovire pri praktičnem učenju, nedostopnost do drugih virov učenja, kot so knjižnice in vrstniška pomoč, težave v komunikaciji s profesorji, slabo internetno povezavo, povečano študijsko obremenitev in pomanjkanje digitalnih spretnosti. Med emocionalnimi izzivi so udeleženi študentje navajali pomanjkanje motivacije in neprijetne emocije, poročali so o stresu, anksioznosti, skrbeh in spremembah duševnega zdravja. Več kot tretjina udeleženih študentov je poročala o pridobljenem času za družino kot pozitivnem vidiku. Med novimi aktivnostmi so navajali nove hobije ali utrjevanje in pozornost prej zapostavljenim ter nova učenja, vključno z usvajanjem

novih digitalnih spretnosti. Nekaj študentov pa je poročalo, da jim ta situacija ne prinaša nič pozitivnega. Med osebnimi izboljšavami so navajali skrb zase, osebno rast, več spanja, upravljanje s časom in finančne koristi.

Tudi obsežnejša evropska raziskava (Doolan idr., 2021), izvedena na vzorcu 9196 študentov, je s pomočjo odprtega vprašanja kvalitativno analizirala poročanja udeleženih v raziskavi o prednostih, pomanjkljivostih oz. ovirah, težavah študija na daljavo in predlogih. Tako so udeleženi študentje, ki so poročali o prednostih študija na daljavo, v tem prepoznali fleksibilnost urnika, neodvisnost pri načrtovanju in porabi časa, več časa za učenje in spanje, nižje življenjske stroške, prihranjen čas in denar, ki bi ga sicer porabili za pot in potne stroške, bolj zdravo prehranjevanje, življenje z družino, udobje in varnost doma ter manj stresa. Med ovirami oz. pomanjkljivostmi študija na daljavo so navajali, da študij od doma ne daje pravega občutka študiranja, monotone in ponavljajoče se dneve, zabrisane meje med delom in prostim časom, preveč časa, preživetega za računalnikom, manko praktičnega učenja, manko takojšnjih interakcij z drugimi študenti, prijatelji in profesorji, preveč intenzivno družinsko življenje, manko t. i. infrastrukture za študij (npr. lastne sobe), dostopnost do študijskega gradiva in dobre spletne povezave. Med težavami so navajali nemotiviranost, več odsotnosti od študijskih ur, povečanje študijskih obveznosti, samostojno učenje, težje študiranje ob lastnih otrocih ali v številčnejši družini, težje osredotočanje na študij zaradi več hrupa in manj miru, slabo internetno povezavo, zaprtost knjižnic. Glede reševanja težav, na katere so naleteli, predlagajo vrnitev na fakultete, pri izvedbi na daljavo predlagajo sinhrono poučevanje, snemanje predavanj, manj študijskih obveznosti, jasna navodila učiteljev, razumevanje in podporo univerz glede novih študijskih in življenjskih okoliščin, ureditev dobre internetne povezave, pridobitev dobrih osebnih računalnikov, poenotenje platforme za izvedbo učnih ur pri vseh predmetih.

Pozornost prepoznanim pozitivnim in negativnim vidikom študija na daljavo na podlagi izkušnje študentov med epidemijo ponuja možnost večjega razumevanja različnih položajev študentov, o katerih se morda pred epidemijo in morda tudi med samo epidemijo nismo dovolj spraševali.

RAZISKOVALNI PROBLEM

Osnovni namen raziskave je bil, identificirati pozitivne in negativne vidike študija na daljavo med epidemijo covid-19, ki so jih pri tem prepoznali študentje. Zanimalo nas je, kako so študentje dojemali študij na daljavo med epidemijo in o katerih dejavnih pozitivnega ter negativnega vidika študija na daljavo med epidemijo poročajo. Kot so pokazale ugotovitve predhodnih raziskav študija na daljavo med pandemijo covid-19 (npr. Aguilera-Hermida, 2020; Doolan, idr., 2021; Durak in Çankaya, 2020; Firmansyah idr., 2021; Lemay idr., 2021; Stevanović, idr., 2021), so študentje študij na daljavo doživeli različno, nekateri bolj, drugi manj naklonjeno svoji življenjski situaciji. Glede na to so v njem prepoznali pozitivne in/ali negativne vidike oz. prednosti in ovire. V našem primeru je bila to prva izkušnja s študijem na daljavo, in sicer v okoliščinah, ki so bolj kot kdajkoli osvetlile posameznikov življenjski položaj. Glas študenta lahko prispeva uvid v dejavnike pozitivnih in negativnih vidikov študija na daljavo in tudi to, kako jih dojema glede na svoj položaj. V raziskavi nas je zato zanimalo mnenje študentov o študiju na daljavo v času epidemije oz. pozitivni in negativni vidiki študija na daljavo med epidemijo iz uporabniške perspektive.

METODOLOGIJA

V prispevku analiziramo podatke iz raziskave Položaj študentov in študentk UL v razmerah covid-19, ki smo jo na Oddelku za socialno pedagogiko, UL PEF, izvedli ob koncu študijskega leta 2020/2021 in v kateri je sodelovalo 1424 študentov ter študentk UL. Vzorec ter zasnova in izvedba raziskave so predstavljeni v tej tematski številki v uvodnem članku z naslovom Uvodnik: Spremembe študentskega življenja v obdobju epidemije covid-19. Analizirali smo odgovore na vprašanje odprtega tipa »Ali bi želeli še kaj dodati v povezavi z vsebino ankete in doživljanjem svojega položaja v razmerah epidemije?«, ki smo ga zastavili ob koncu vprašalnika in je omogočilo splošno refleksijo. Za namen analize smo uporabili kvalitativni raziskovalni pristop in metodo analize vsebine. Na vprašanje je

odgovorilo 201 sodelujočih. Pri pregledu vseh odgovorov smo se osredotočili na tiste dele besedila, iz katerih je bil razviden obstoj vidikov študija na daljavo med epidemijo, in izbrali 86 odgovorov. V nadaljnji analizi smo opisane vidike kodirali, jih poimenovali in razvrstili v preglednico, iz katere so razvidni pozitivni in negativni vidiki, o katerih poročajo študentje, in pogostost pojavljanja v odgovorih. Posamezne vidike študija na daljavo med epidemijo v prikazu rezultatov ilustriramo z značilnimi citati iz odgovorov.

Z odprtim kodiranjem smo poleg pozitivnih in negativnih vidikov študija oblikovali še tri dodatne vsebinske kategorije, ki pozitivnih in negativnih vidikov študija na daljavo ne izpostavljajo neposredno, posredno pa se nanašajo na študij na daljavo. To so težave, skrbi in predlogi v povezavi s študijem na daljavo. Ker se nam je zdelo, da ta vsebinska področja dodatno osvetlijo študentov vidik študija na daljavo med epidemijo, smo vse odgovore še enkrat pregledali in izbrali še 30 odgovorov, ki ta področja tematizirajo. Skupaj smo v analizo tako vključili 116 odgovorov. V rezultatih so tudi te tri vsebinske kategorije obrazložene ob ilustraciji z značilnimi citati iz odgovorov.

Zajete odgovore je podalo 25 študentov 1. letnika, 49 študentov 2., 3. in 4. letnika, 30 študentov 2. stopnje in 12 študentov z dodatnim letom študija. Od vseh jih je bilo 113 rednih študentov, 89 jih je študiralo na družboslovnih oz. humanističnih smereh. V času študija na daljavo med epidemijo jih je od vseh 81 bivalo pri starših, kar je glede na njihovo poročanje 22 več kot pred epidemijo. Od vseh jih je le 6 poročalo, da so med epidemijo bivali v študentskem domu, kar je glede na njihovo poročanje v primerjavi z obdobjem pred epidemijo 18 manj. Med vsemi se jih je med epidemijo več preživljalo z različnimi viri hkrati, največ (87) jih je navajalo podporo staršev, 65 delo med študijem, 63 lastne prihranke in 47 štipendijo. Od vseh jih je bilo 83 ženskega spola, 60 jih je navajalo podeželje kot okolje prebivanja.

REZULTATI

Iz **PREGLEDNICE 1** je razvidno, katere dejavnike vidikov študija na daljavo smo prepoznali v odgovorih študentov in kako pogosto so se pojavljali. Na podlagi teh smo identificirali pozitivne in negativne vidike študija na daljavo, o katerih poročajo študenti. Pri posameznem dejavniku je razvidna tudi pogostost pojavljanja.

V nadaljevanju predstavljamo rezultate analize odgovorov skozi opis pozitivnih in negativnih vidikov študija na daljavo med epidemijo, ki smo jih identificirali v okviru osrednjega namena raziskave. Temu sledi prikaz vsebinskih področij: a) težave in skrbi, s katerimi so se študentje soočali ob študiju na daljavo med epidemijo, ter b) predlogi glede reševanja težav in skrbi, s katerimi so se soočali, in glede na vidik študija na daljavo med epidemijo.

POZITIVNI VIDIKI ŠTUDIJA NA DALJAVO MED EPIDEMIJO IZ PERSPEKTIVE ŠTUDENTA

Študentje, ki so študij na daljavo med epidemijo dojemali pozitivno, so ga opisovali enopovedno, brez navajanja dejavnikov, ki pozitivnost opredeljujejo, kot npr. da študentu študij na daljavo ugaja, mu je zelo všeč, da mu bolj ustreza in ga je doživel kot pozitivno izkušnjo (Š24: *»Študij na daljavo je super.«*). Drugi so pozitivne vidike študija na daljavo opisovali s posameznimi dejavniki in navedbo le-teh, nekateri enega, drugi več hkrati (Š11: *»Še nikoli doslej nisem uspela tako zdravo in aktivno živeti (redni zdravi obroki, telesna vadba). Torej, pouk na daljavo je bila zame zelo pozitivna izkušnja.«*). Medtem ko iz prve vrste opisov ne izvemo dosti več kot splošni opis, pa so opisi vidikov študija s posameznimi dejavniki, kot je npr. zapis v drugem primeru, mnogo bolj povedni.

Na podlagi posameznih navedenih dejavnikov vidikov študija na daljavo med epidemijo smo identificirali sedem pozitivnih vidikov študija na daljavo med epidemijo. To so prihranek časa, prednosti domačega okolja, posneta predavanja, prispevek k zdravju, boljša finančna situacija, fleksibilnost in nove socialne povezanosti. Iz **PREGLEDNICE 1** so glede na pogostost pojavljanja razvidni izstopanje vidikov prihranek časa, prednosti domačega

PREGLEDNICA 1*Dejavniki in identifikacija vidikov študija na daljavo med epidemijo iz perspektive študenta*

	identifikacija vidikov	dejavniki vidikov	pogostost pojavljanja
pozitivni vidiki študija na daljavo med epidemijo	prihranek časa	manj hitenja, upočasnitev tempa, razbremenitev	7
		prihranek potovalnega časa in časa za čakanje	7
		več časa za spanje, počitek, prijaznejše ure za vstajanje	4
		več časa za delo, študij, prosti čas	3
		več časa za družino, partnerja	3
		bolje izkoriščen čas	2
	prednosti domačega okolja	udobje, sproščenost in prijetnost domačega okolja	4
		boljša motivacija in študijska učinkovitost	4
	posneta predavanja	lažje, ker se ne druži veliko	1
		možnost ponovnega poslušanja predavanja	6
	prispevek k zdravju	bolj zdrav način življenja (prehrana, aktivnost)	2
		lažje soočanje z duševnimi tiskami	2
	boljša finančna situacija	višja kakovost življenja	1
		prihranek denarja za najemino in potne stroške	4
	fleksibilnost	lažja udeležba zaradi oddaljenosti bivanja	1
lažja udeležba ob delu		1	
nove socialne povezanosti	večja povezanost razreda	1	
	več pogovorov s profesorji in sošolci	1	
negativni vidiki študija na daljavo med epidemijo	odsotnost socialnih stikov in socialnega povezovanja	manko socialnih stikov in povezovanja z drugimi študenti	12
		manko socialnih stikov s profesorji	3
		pomen socialnih stikov in povezovanja z drugimi študenti	2
		odtujen način	1
	neustreznost domačega okolja	neustrezen prostor, preveč motilcev	5
		nasilje in nerazumevanje v domačem okolju	3
		pomen ustreznosti domačega okolja	2
		pomen menjave prostora za življenje in delo	2
	večja študijska obremenitev	potrebe ostalih družinskih članov	1
		povečanje študijskih obveznosti, nalog	9
	manko predstave o študiju	več študijskih obveznosti, manj prostega časa	1
		ni predstave o študiju na fakulteti	8
	obseg časa pred računalnikom	preveč časa pred računalnikom	6
		težavnost in obsežnost študija	3
	neprilagajanje vsebine in ocenjevanja	premalo prilagajanja vsebine in ocenjevanja	2
slabši uspeh		3	
ovire za praktično učenje	težje za izkustveno učenje	4	
ovire za zdravje	težje soočanje z duševnimi tiskami	3	
pomanjkanje rutine	pomen in pogrešanje rutine	1	
upad aktivnosti pri izvedbenih urah	manjša aktivnost pri urah	1	

okolja in posneta predavanja. Identificirani pozitivni vidiki študija na daljavo med epidemijo so v **PREGLEDNICI 1** navedeni od večkrat do manjkrajkrat navajanih.

Dejavnike, na podlagi katerih smo identificirali pozitivni vidik prihranek časa, med vsemi dejavniki navaja največ študentov, iz česar sklepamo, da je bil to iz perspektive študentov najbolj prepoznani ali opaženi pozitivni vidik študija na daljavo med epidemijo. Poročajo tako o virih prihranjenega oz. pridobljenega časa kot o pomenu le-tega in tudi o tem, čemu oz. komu so lahko namenili več časa. Največkrat so izpostavili, da so pridobili tisti čas, ki bi ga sicer porabili, da bi prišli ali celo pripotovali do fakultete (Š58: *»Plus je bil to, da se mi ni bilo treba voziti z avtobusom 5 ur na dan in sem ta čas boljše porabila.«*). Na račun tega so lahko tudi dlje spali (Š47: *»Kar se tiče spanja in časa za šolsko delo, pa je študij na daljavo super. Letos sem bila lepo naspana, naredila vse, kar je bilo treba, in še vedno imela čas za ostale aktivnosti, kar je bilo prej zaradi prevoza in čakanja težje izvedljivo.«*), kar je mogoče prav tako prepoznati kot pomembno pridobitev in eno od naložb, kateri so namenili svoj čas. Poleg spanja navajajo še, da so več časa lahko namenili delu, študiju, družini (Š59: *»Všeč mi je, da lahko preživim več časa z družino.«*) in imeli več prostega časa. Nasploh so ob tem prepoznali manj hitenja, koristno upočasnitev vsakodnevnega tempa in razbremenitev tudi glede na okoliščine (Š1: *»Kolikor težav je prinesla epidemija, je verjetno deloma spletni študij deloval tudi precej razbremenilno.«*).

Pozitivni vidik prednosti domačega okolja smo identificirali na podlagi njihovega prepoznavanja ugodne, udobne, podporne, varne in prijetne domače situacije, tudi ob zavedanju privilegiranosti (Š9: *»Imam srečo, da imam dobro družinsko okolje in finančno podporo.«*). Kot je prepoznala študentka, je zato lahko domače okolje pomemben vir sproščenosti in večje študijske učinkovitosti (Š48: *»Sama sem takšna, da me življenje v Ljubljani spravlja v slabo voljo, posledično je tudi moja motivacija za delo slabša. Doma, v prijetnem okolju in domačih krajih, sem bolj sproščena in je tudi moje delo produktivnejše.«*).

Posneta predavanja, ki so se ponekod uvedla med študijem na daljavo, so prepoznana kot pozitivni vidiki, ki bi bil nekaterim študentom v podporo tudi sicer (Š20: *»V času epidemije se je začelo snemati predavanja, kar se mi zdi super. Sem namreč dvopredmetna*

študentka in se mi predavanja včasih prekrivajo; veliko bolje je, če sama poslušam posnetek predavanja, kot če le prepisem zapiske od kakega sošolca ali sošolke.»; Š61: *»Študij na daljavo ima kljub manj sprotnega dela veliko prednosti, kot je dostop do predavanj za nazaj, saj lahko tako večkrat poslušam stvari, ki jih pri navadnih predavanjih nisem mogel.«*).

Med identificiranimi pozitivnimi vidiki sledi prispevek k zdravju, ki se povezuje s pozitivnim vidikom časa in z umirjenim tempom, ki omogoča bolj zdrav življenjski slog, in to tako z vidika prehrane kot rednega gibanja, počitka in lažjega soočanja s težavami in stiskami. (Š71: *»Osebnostno se je moje duševno zdravje izboljšalo med epidemijo. Bolje sem si lahko razporedila čas in se posvetila športu.«*; Š14: *»Osebnostno sem v hudi duševni stiski in koncentracije praktično nimam, vendar se s tem soočam lažje zaradi študija na daljavo.«*)

Boljšo finančno situacijo kot pozitivni vidik študija na daljavo je omogočil prihranek stroškov za najemnino in pot do fakultete (Š21: *»Glede finančnega vidika je bilo bolje, saj nisem potrebovala stanovanja in karte.«*).

Pozitivni vidik študija na daljavo je tudi ta, da omogoča več fleksibilnosti in lažjo udeležbo oz. prisotnost pri študijskih urah zaradi dela ali oddaljenosti bivanja.

Dve študentki med pozitivnimi dejavniki vidikov študija na daljavo med epidemijo prepoznavata, da je to glede na okoliščine omogočilo nove socialne povezanosti (Š11: *»Prav zaradi pouka na daljavo smo se v razredu povezali na prav poseben način, kot se ne bi nikoli mogli fizično v predavalnici.«*; Š29: *»Moja fakulteta, profesorji in študentje so bili velika rešilna bilka v času epidemije. Toliko razumevanja in pogovorov o problemih nisem dobila skorajda nikjer drugje.«*).

NEGATIVNI VIDIKI ŠTUDIJA NA DALJAVO MED EPIDEMIJO IZ PERSPEKTIVE ŠTUDENTA

Nekaj študentov študij na daljavo med epidemijo opiše splošno negativno, predvsem v primerjavi s študijem na fakulteti pred epidemijo, npr. da je študij na daljavo slabši, slabše kakovosti ali brez navedbe dejavnikov, ki to negativnost opredeljujejo (Š41: *»Študij od doma je katastrofa.«*). Podobno kot že navedeno v poglavju o

pozitivnih vidikih študija na daljavo med epidemijo iz tovrstnih zapisov ne ugotovimo, kaj ustvarja navedeno in kaj za posameznika pomeni.

Študentje so nekoliko več pisali o negativnih dejavnikih vidika študija na daljavo v primerjavi s pisanjem o pozitivnih vidikih študija na daljavo in na podlagi teh zapisov smo v analizi identificirali deset negativnih vidikov študija na daljavo. To so odsotnost socialnih stikov in socialnega povezovanja, neustreznost domačega okolja, večja študijska obremenitev, manko predstave o študiju, obseg časa pred računalnikom, neprilagoditev vsebine in ocenjevanja, ovire za praktično učenje, ovire za zdravje, pomanjkanje rutine in upad aktivnosti pri izvedbenih urah. Iz **PREGLEDNICE 1** je razvidno, da se je po pogostosti največkrat pojavil negativen vidik odsotnosti socialnih stikov in socialnega povezovanja, ki mu sledita še neustreznost domačega okolja in večja študijska obremenitev pri študiju na daljavo med epidemijo. Tudi identificirani negativni vidiki študija na daljavo med epidemijo so v **PREGLEDNICI 1** navedeni od večkrat do manjkrat navajanih.

Študentje so v odgovorih največkrat poročali o tem, da so jim manjkali socialni stiki s sošolci in tudi s profesorji (Š79: *»Preprosto pomanjkanje stika s profesorji mi daje občutek, da je predmet, ki ga poučujejo, veliko težji, kot je v resnici.«*).

Odsotnost socialnih stikov in socialnega povezovanja so opisali tudi kot primanjkljaj (Š77: *»Svojih sošolcev sploh ne poznam, pa nas je zgolj 15 ...«*) in pomanjkanje le-teh. In tudi kot preprosto zavedanje, da so to opazili in pogrešali (Š45: *»Se v celem letu nismo uspeli spoznati, kar se mi zdi malce žalostno. Spomnim se kakšnega meseca nazaj, ko smo imeli laboratorijske vaje in je asistentka vprašala za enega kolega, če pride, če še hodi na faks, in nihče v skupini ni vedel, o kom govori (skupina 15 ljudi, ki je bila enaka celo leto?)«*). Glede na to, da smo odsotnost socialnih stikov in socialnega povezovanja identificirali kot negativen vidik, ki se je najpogosteje pojavljal, predpostavljamo, da je bil to najbolj prepoznan ali opažen negativen vidik študija na daljavo med epidemijo iz perspektive študentov.

Sledi mu neustreznost domačega okolja, ki smo ga kot negativen vidik identificirali na podlagi opisov, v katerih študentje pišejo o neustreznem prostoru za študij bodisi zaradi potreb drugih članov

družine (Š19: »*Veliko profesorjev pozabi, da kamere ne moremo vedno imeti prižgane. Sama imam doma dementno babico, ki je v mojo sobo hodila vsakih 5 minut; če sem se zaklenila v sobo, me je skrbelo, če me morda nujno potrebuje.*«) bodisi zaradi preveč motečih dejavnikov. Nekateri študentje se doma soočajo z nasiljem (Š3: »*Želim poučariti to, da nekateri ne živimo v spodbudnem okolju. Večji del lockdowna sem preživela s starši, ki to okolje ustvarjajo. Dejstvo je, da sama nisem edina v tem. Z nasiljem v družini se sooča kar velik delež ljudi.*«). Medtem ko so drugi pogrešali menjavo lokacije in jih je motilo, da je bil prostor za življenje in študij isti (Š55: »*Grozno me je motilo, da sem bila konstantno doma.*«), kar je, kot je zapisal študent, lahko tudi demotivirajoče (Š77: »*Bolj je problem v tem, da smo študenti po cele dneve sedeli v sobah in sem v času prebujanja takoj ugledal svojo delovno površino za dan, kar človeka precej zamori, včasih tako, da se tudi pouka ne udeleži.*«).

Prav tako pogosto se iz perspektive študentov med dejavniki negativnih vidikov pojavlja večja študijska obremenitev pri študiju na daljavo med epidemijo (Š36: »*Ne bom rekla, da nismo bili obremenjeni že pred epidemijo, ko pa se je vse začelo izvajati preko zooma, smo dobili količino dela, ki je velik del študentov ni bil sposoben dohajati. Bili smo doma cel čas, ampak še kar vseeno praktično brez prostega časa.*«). Ker je študij na daljavo potekal od doma in študentje fizično niso hodili na fakulteto, jih je več poročalo, da nimajo prave predstave o študiju na fakulteti, še posebej je bila ta pridobitev onemogočena študentom 1. letnika, ostali pa so, kot izhaja iz njihovih opisov, študij na daljavo primerjali z izkušnjo študija v prostorih fakultet.

Identificiran negativni vidik manko predstave o študiju najbolj ilustrativno prikaže kratek in jedrnat zapis študenta (Š38: »*Faks letos ni bil faks.*«). Kot negativni vidik študija na daljavo med epidemijo smo identificirali tudi obseg časa pred računalnikom, in sicer s poročanjem študentov, da so bili preveč časa pred računalniki (Š75: »*Zdelo se mi je, da ves čas delam z računalnikom.*«). Med negativnimi vidiki študija na daljavo sledijo še neprilagoditev vsebine in ocenjevanja, zaradi česar se je iz perspektive študentov študij zdel težji, ovire za praktično učenje (Š68: »*90 % vseh praktičnih izkušenj, ki jih pridobimo izključno z delom v laboratoriju, preprosto nimamo.*«), ovire za zdravje (Š27: »*Lansko leto sem mislil, da mi bo fakulteta izhod (ali*

pa da me bo vsaj zamotila) iz negativnih misli, vendar se je z online študijem situacija samo bistveno poslabšala.»), pomanjkanje rutine in upad aktivnosti pri izvedbenih urah, ki se skozi dejavnike vidikov v odgovorih pojavljajo manj pogosto.

TEŽAVE IN SKRBI, S KATERIMI SO SE ŠTUDENTJE SOOČALI OB ŠTUDIJU NA DALJAVO

V okviru vsebinske kategorije težave in skrbi, s katerimi so se študentje soočali ob študiju na daljavo, so med težavami najpogosteje navajali upad oz. pomanjkanje motivacije za študij, emocionalne izzive in stres. Med posameznimi navedbami v analiziranih odgovorih so navajali še telesne težave, kot so poslabšanje vida in glavoboli zaradi obsega časa pred računalnikom, duševne stiske, ki jih prej niso imeli (Š5: *»Prvič sem doživela nespečnost za daljše obdobje in panični napad.»*), okrepitev obstoječih težav, stisko zaradi intenzivnejših odnosov doma, težave pri samostojnem učenju in izgubo strukture dneva. Navedene težave in skrbi, ki smo jih prepoznali v analiziranih odgovorih, dodatno osvetlijo študentov vidik študija na daljavo. Več študentov opisuje, da so anksiozni (Š108: *»Opažam občutno povečanje anksioznosti.»*), navajajo pa tudi osamljenost (Š95: *»Bolj \«nor\« in osamljen se počutim.»*). Več jih opisuje tudi doživljanje stresa (Š91: *»Pred izjemnimi razmerami nikoli nisem čutila čustvene stiske in tako izrazito doživljala stresa.»*).

Največjo pozornost zaradi pogostosti pojavljanja pritegne upad oz. pomanjkanje motivacije za študij, ki jo nekateri sami povezujejo z drugimi dejavniki vidikov študija (Š22: *»Odsotnost socialnih stikov s sošolci je tisto, kar je najbolj vplivalo na zmanjšanje motivacije med študijem.»*). Drugi ne navajajo povezav in so morda tudi sami presenečeni nad tem pojavom (Š59: *»Nimam motivacije za študij, čeprav mi je moj program zelo všeč, se težko spravim k učenju.»*).

Med skrbmi najpogosteje navajajo negotovost glede prihodnosti v povezavi z bodočo profesionalno kariero, ki izrazito izstopa v pojavnosti. Tako kot motivacijo tudi to skrb nekateri sami povezujejo z drugimi dejavniki vidika študija (Š28: *»S študijem na daljavo smo izgubili predvsem na povezovanju s sošolci/sošolkami, profesorji/profesoricami, zaradi česar sem v skrbeh za svojo zaposlitev po koncu*

študija.«) ali težavami, s katerimi so se soočali med študijem na daljavo (Š93: »Največji problem študija med epidemijo je pomanjkanje motivacije in ambicij. Težko je nameniti pravo pozornost študiju, ko je pred nami zelo negotova prihodnost.«; Š87: »Zmanjšala se je motivacija za učenje, ker ni nobene perspektive več. Tudi ob uspešnem zaključku študija ni primernih delovnih mest.«).

Ostale skrbi, kot so skrb zaradi morebitnega študijskega neuspeha (Š59: »Skrbi me, da ne bom naredila letnika.«), finančne stiske (Š63: »Je bilo to študijsko leto bolj finančni minus, nenehna skrb zaradi denarja, zburjanje ponoči zaradi finančne stiske.«), socialne nekompetentnosti (Š59: »Zdi se mi, da bom imela težave v socialnih situacijah, saj sem se odvadila.«) in glede izvedbe študija v prihodnje (Š7: »Skrbi me, kako bo naslednje študijsko leto, ko bom morala zopet uporabljati javni prevoz, hoditi v službo (najbrž dve zaradi izpada dohodka), jesti slabšo hrano in podobno.«), so v analiziranih odgovorih posamične.

PREDLOGI ŠTUDENTOV GLEDE REŠEVANJA TEŽAV IN SKRBI, S KATERIMI SO SE SOOČALI, IN GLEDE NA VIDIK ŠTUDIJA NA DALJAVO

Študentje v odgovorih navajajo predloge glede reševanja težav in skrbi, s katerimi so se soočali pri študiju na daljavo med epidemijo, in sicer so največkrat predlagali možnost dodatnega leta, ponovnega vpisa, podaljšanja statusa ali lažji prehod v naslednji letnik, kar bi po njihovem videnju prispevalo k ne-izgubi oz. nadomeščanju leta. Individualno predlagajo še več podpore s strani fakultete (Š72: »Menim, da bi v tem študijskem letu morali vsem omogočiti razumevanje situacije ter vseh dejavnikov, saj smo bili prepleteni v nekem kaosu negativnih informacij.«), sofinanciranje terapevtske pomoči in možnost covid-statusa.

Glede na pozitivne ali negativne vidike študija na daljavo med epidemijo pa tisti, ki so navajali dejavnike pozitivnih vidikov študija, za naprej predlagajo ohranitev nekaterih študijskih aktivnosti na daljavo oz. delno ohranitev študija na daljavo (Š13: »Menim, da so se med učenjem na daljavo kljub vsemu pokazale določene prednosti, zato menim, da bi določene aktivnosti lahko ohranili na daljavo, saj s tem prihranimo ogromno časa in energije.«; Š70: »Želel bi, da se

vrnemo na fakulteto, a da ostane možnost udeležbe na predavanjih, vajah in seminarjih prek spleta, saj mi to omogoča izredno fleksibilnost in možnost lažjega udejevanja pri študijskih obveznosti neodvisno od kraja bivanja.«). Tisti, ki pa so v odgovorih navajali dejavnike negativnih vidikov študija na daljavo med epidemijo, za naprej predlagajo, da bi študij potekal na fakulteti (Š23: »Želim si, da bi v naslednjem študijskem letu vse potekalo v živo.«; Š104: »Samo nazaj na faks si želim, imeti predavanja v predavalnici so moje sanje.«; Š62: »Upam da bo kmalu vse spet v živo in bom lahko spoznala svoje sošolce.«).

Pri teh dveh predlogih o izvedbi študija v prihodnje se je – glede na vidik študija na daljavo med epidemijo – oblikovala tudi usmerjenost v prihodnost.

SKLEPI

Študentje so študij na daljavo doživeli različno, in sicer glede na svoj individualni položaj med epidemijo in tudi že prej. V raziskavi smo identificirali pozitivne in negativne dejavnike študija na daljavo med epidemijo, kot so jih prepoznavali študentje in kako so jih – glede na svojo situacijo – dojemali. Znano je, da je od tega, kako doživimo prvo izkušnjo, odvisen naš pogled nanjo, lahko za vedno. Epidemija je ob prehodu v na tehnologiji temelječe izobraževanje prinesla številne spremembe in izzive tako v študij, aktivnosti, povezane s študijem, kot tudi življenje študentov nasploh. Prekinila je utečeno rutino in se dotaknila vsega v vsakodnevem življenju študentov. Z vprašanjem slednjega so se ukvarjali avtorji v predhodni obsežni raziskavi, ki je zajela 30383 študentov iz 62 držav sveta (Aristovnik idr., 2020). Raziskovali so, kako izgleda življenje študentov med pandemijo iz različnih perspektiv, njihovo študijsko, socialno življenje, kako se s situacijo spopadajo finančno in emocionalno. Ugotovili so, da je pandemija bolj negativno vplivala na emocionalno življenje in osebne okoliščine žensk, rednih dodiplomskih študentov in tistih s finančnimi težavami. Pandemija je odprla vprašanja in skrbi, povezane ne le z aktualno sedanostjo študentov, temveč tudi z njihovo prihodnostjo. Med pandemijo so se pri študentih povečale skrbi glede njihove bodoče profesionalne

kariere in študija, občutili pa so predvsem dolgčas, anksioznost in frustriranost. Avtorji ugotavljajo, da je skoraj 43 % študentov, ki so sodelovali v raziskavi, večino časa ali ves čas zaskrbljenih zaradi svoje profesionalne kariere oz. s študijem povezane prihodnosti (Aristovnik idr., 2020). Podobno so ugotovile tudi druge raziskave (Cleofas, 2021; Kerč idr., 2021; Lep in Zupančič, 2020) in tudi v svoji smo ugotovili, da so udeleženi študentje negotovi glede prihodnosti v povezavi z bodočo profesionalno kariero, da to predstavlja njihovo pomembno skrb. Lahko se le pridružimo premislekom Aristovnika in sodelavcev (2020), da so morda spremembe, ki jih je epidemija vnesla v vsakodnevno življenje študentov, še bolj alarmantne za bližnjo in daljno prihodnost študentov kot pa za sedanji trenutek. A vendarle nas prav ta usmerja v premisleke o prihodnosti. Al-Maskari idr. (2022) ugotavljajo, da so se med pandemijo pri študentih povečale socialne skrbi in skrbi glede študijskega uspeha. Tudi na te opozori naša raziskava. Prav skrbi pa, poudarjajo avtorji (prav tam), pomembno vplivajo na vedenjske odzive posameznika. V zvezi s tem ugotavljajo, da podpora študentu s strani univerze in fakultete lahko pomembno pomaga zmanjševati skrbi. V svoji raziskavi ugotovimo, da študentje z iskanjem rešitev glede na težave in skrbi, s katerimi so se soočali med epidemijo, sami pozivajo univerzo in fakultete v podporni odziv.

Tudi druge naše ugotovitve so skladne z ugotovitvami predhodnih raziskav. Tako npr. za ugotovljeno težavo upada oz. pomanjkanja motivacije, ki jo udeleženi študentje navajajo najpogosteje, Gustiani (2020) in Stevanović idr. (2021) ugotavljajo, da se z motivacijo za študij in študijskim uspehom povezujejo prav pripisane prednosti oz. pozitivni vidiki in/ali ovire oz. negativni vidiki pri študiju na daljavo med pandemijo. Medtem ko na eni strani ob študiju na daljavo študentje poročajo o upadu motivacije za študij (Al-Mawee idr., 2021; Durak in Çankaya, 2020; Lassoued idr., 2020), so na drugi strani tisti, ki pri sebi prepoznavajo, da so bolj motivirani za študij (Gustiani, 2020) in pri študiju bolj samostojno orientirani ter samozavestni (Bdair, 2021; Lemay idr., 2021). Kvalitativna raziskava (Gustiani, 2020) na vzorcu 22 študentov prikazuje razlike med notranjo in zunanjo motiviranostjo ter nemotiviranostjo za študij na daljavo med pandemijo covid-19. Notranje motivirani

študentje so izpostavili, da je izobraževanje zanje pomembno in zunanje ovire niso opravičilo, da bi se mu izognili, prav tako so izpostavili željo po novih izkušnjah, ki jih omogoča prav nova situacija. Zunanje motivirani študentje so poročali o vplivih zunanje regulacije na prisotnost pri študiju in o podpori učenju. Nemotivirani študentje pa so izpostavili težave z zunanjimi viri kot tiste, ki zmanjšujejo njihove sposobnosti ali zmožnosti za študij. Ob potrditvi upada motivacije za študij s preходом na študij na daljavo raziskave Aguilera-Hermida (2020), Pandit in Agrawal (2021) in Smoyer idr. (2020) kot pomemben motivacijski faktor za študente izpostavljajo interakcije tako z drugimi študenti kot s profesorji, kar lahko sklepamo tudi na podlagi ugotovitev iz naše raziskave. Avtorica Aguilera-Hermida (2020) upad motivacije povezuje tudi z nenadno spremembo, ki ni omogočala priprave študentov na študij na daljavo, medtem ko nekateri sami nimajo veččin samoregulacije, ki pogojujejo uspešno študiranje na daljavo. Prav tako pomen motivacije, samodiscipline in samoiniciativnosti za študij od doma poudarjajo Aristovnik idr. (2020), saj študiranje v socialni izolaciji na daljavo lahko pred študenta postavi številne izzive. Ob prehodu s tradicionalnega študija v predavalnici na fizično oddaljen študij na daljavo je študent lahko doživel šok, ki ga Firmansyah idr. (2021) poimenujejo študijski šok, ki pri študentu lahko povzroči zmedenost, anksioznost in frustriranost.

Kot kažejo rezultati naše raziskave, so študentje o dejavnikih vidikov študija na daljavo med epidemijo pisali glede na značilnosti svoje situacije, iz česar sklepamo, da ne moremo na splošno opredeliti pozitivnih in negativnih vidikov študija na daljavo med epidemijo, ampak le-te določa posameznikov kontekst. Ugotovili smo tudi (kot je razvidno iz Preglednice 1), da se nekateri dejavniki vidikov in nekateri identificirani vidiki študija na daljavo med epidemijo pojavljajo v svojih nasprotjih, kot pozitivni in negativni vidik. Tudi nekatere predhodne raziskave (npr. Aguilera-Hermida, 2020; Firmansyah idr., 2021; Prabawangi idr., 2021) so ugotovile podobno, in sicer je lahko ista stvar enemu študentu predstavljala prednost, drugemu pa oviro, kar kaže subjektivnost v pripisovanju prednosti ali ovire in je glede na različnost individualnih položajev študenta razumljivo. Tako npr. časovno fleksibilnost nekdo prepozna kot

prednost, ki mu je v prid, nekdo drug pa kot pomanjkljivost. Firmansyah idr. (2021) v zvezi s tem poudarijo, da je časovna fleksibilnost lahko prednost le za študenta z visoko motivacijo, medtem ko bo za študenta z upadom motivacije pridobljen čas lahko izgubljen, ker ne bo vedel, kaj naj z njim. Podobno nasprotje velja za prednost ali neustreznost domačega okolja. Za nekoga velja, da ima doma manj motečih dejavnikov, kot jih npr. zazna v predavalnici, pri drugem pa je prav v domačem okolju več motečih dejavnikov za študij (Durak in Çankaya, 2020; Lemay idr., 2021). Tako glede na ugotovitve predhodnih raziskav kot glede na ugotovitve naše raziskave je naša sklepna ugotovitev, da pozitivni in/ali negativni vidiki študija na daljavo iz perspektive študenta zavisijo od okolja in okoliščin, v katerih študent živi, ki ga usmerja v njegovem fokusu, kaj prepoznava in kaj mu je bolj in manj pomembno. Situacije, v katerih študentje živijo, so individualne in zelo raznolike in kot take jih v podporo študentu velja upoštevati.

Študij na daljavo je – tako kot epidemija sama – zagotovo prinesel veliko negotovosti. Za študij je bila izvedba na daljavo med epidemijo preizkus zmožnosti za prepoznavanje in odgovarjanje na aktualne potrebe študentov in hkrati priložnost za učenje kompromisov pri vseh deležnikih. V času pandemije je bilo visokošolsko izobraževanje postavljeno pred veliko preizkušnjo, kako se bo s svojim delovanjem umestilo v spremenjene življenjske okoliščine študentov (Aristovnik idr., 2020). Naša raziskava ima nekatere omejitve, npr. na odprto vprašanje so odgovorili le nekateri od vseh udeleženi v raziskavi, tudi vprašanje ni pozivalo neposredno k premisleku o pozitivnih in negativnih vidikih študija na daljavo med epidemijo, zavedamo pa se tudi, da so pri opisovanju njihove percepcije na to lahko vplivali številni faktorji, kot sta čas za izpolnjevanje ankete in stres ob zaključku študijskega leta. Kljub temu menimo, da rezultati raziskave odpirajo premisleke o tem, na katerih področjih lahko fakultete in univerza v prihodnje podprejo študente. Rezultati raziskave dajejo uvid v področja, ki bi jim morali posvečati več pozornosti oz. na katerih študentje očitno potrebujejo več podpore, pa so se nam morda doslej zdela obstranska ali pa jih sploh nismo opazili, ker jih tudi študentje niso tako jasno izrazili kot sedaj. Rezultati so lahko uporabni pri

razumevanju percepcije študentov o študiju na daljavo na podlagi izkušnje med epidemijo covid-19. Prav ta spodbuja k premislekom o prestrukturiranju naših vsakdanjih dnevnih aktivnostih, vključujoč delo in šolanje. Čakajo nas premisleki o načinu izobraževanja sodobnih in prihodnjih generacij študentov, ki bi morali biti podporno naravnani do raznolikih življenjskih situacij in individualnega položaja posameznika.

LITERATURA

- Abu Talib, M., Bettayeb, A. M. in Omer, R. I. (2021). Analytical study on the impact of technology in higher education during the age of COVID-19: Systematic literature review. *Education and Information Technologies*, 26(6), 6719–6746.
- Aguilera-Hermida, A. P. (2020). College students' use and acceptance of emergency online learning due to COVID-19. *International Journal of Educational Research Open*, 1(100011). <https://doi.org/10.1016/j.ijedro.2020.100011>
- Al-Maskari, A., Al-Riyami, T. in Kunjumuhammed, S. K. (2022). Students academic and social concerns during COVID-19 pandemic. *Education and Information Technologies*, 27, 1–21. <https://doi.org/10.1007/s10639-021-10592-2>
- Al-Mawee, W., Kwayu, K. M. in Gharaibeh, T. (2021). Student's perspective on distance learning during COVID-19 pandemic: A case study of Western Michigan University, United States. *International Journal of Educational Research Open*, 2(100080). <https://doi.org/10.1016/j.ijedro.2021.100080>
- Aristovnik, A., Keržič, D., Ravšelj, D., Tomaževič, N. in Umek, L. (2020). Impacts of the COVID- 19 Pandemic on Life of Higher Education Students: A Global Perspective. *Sustainability*, 12(8438), 1–34. <https://doi.org/10.3390/su12208438>
- Bdair, I. A. (2021). Nursing students' and fakulty members' perspectives about online learning during COVID-19 pandemic: A qualitative study. *Teaching and Learning in Nursing*, 16(1), 220–226.
- Cleofas, J. V. (2021). Life interruptions, Learnings and Hopes among Filipino College Students during COVID-19 Pandemic. *Journal of loss & trauma*, 26(6), 552-560.

- Doolan, K., Barada, V., Burić, I., Krolo, K. in Tonković, Ž. (2021). Student life during the COVID-19 pandemic lockdown: Europe-wide insights. *European Students' Union*.
- Durak, G. in Çankaya, S. (2020). Undergraduate students' views about emergency distance education during the Covid-19 pandemic. *European Journal of Open Education and E-learning Studies*, 5(1), 122–147.
- Firmansyah, R., Putri, D. M., Wicaksono, M. G. S., Putri, S. F. in Widiyanto, A. A. (2021). Educational Transformation: An Evaluation of Online Learning Due to COVID-19. *International Journal of Emerging Technologies in Learning*, 16(7), 61–76.
- Gustiani, S. (2020). Students' motivation in online learning during Covid-19 pandemic era: A case study. *Holistics Journal*, 12(2), 23–40.
- Kerč, P., Krohne, N., Lebar Šraj, T. in Štirn, M. (2021). *Ocena potreb po psihosocialni podpori v drugem valu epidemije Covida-19*. Nacionalni inštitut za javno zdravje Slovenije.
- Lassoued, Z., Alhendawi, M. in Bashitialshaaer, R. (2020). An exploratory Study of the Obstacles for Achieving Quality in Distance Learning during the COVID-19 Pandemic. *Education Sciences*, 10(9), 232-244.
- Lemay, D. J., Bazelais, P. in Doleck, T. (2021). Transition to online learning during the COVID-19 pandemic. *Computers in Human Behavior Reports*, 4(100130). <https://doi.org/10.1016/j.chbr.2021.100130>
- Lep, Ž. in Zupančič, M. (2020). Zdaj pa še korona: skrbi mladih na prehodu v odraslost v času tveganj, povezanih z epidemijo COVID-19. V Ž. Lep in K. Hacin Beyazoglu (ur.), *Psihologija pandemije: Posamezniki in družba v času koronske krize* (str. 67–78). Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.
- Pandit, D. in Agrawal, S. (2021). Exploring Challenges of Online Education in COVID Times. *FIIB Buisness Review*, 1(8). <https://doi.org/10.1177/2319714520986254>
- Prabawangi, R. P., Fatanti, M. N. in Ananda, K. S. (2021). After a Year of Online Learning Amid the COVID-19 Pandemic: A Survey of Indonesian Undergraduate Students' Opinions and Behaviors. *Asian Journal of University Education* 17(4), 418–431.

- Smoyer, A. B., O'Brienm K. in Rodriguez-Keyes, E. (2020). Lessons learned from COVID-19: Being known in online social work classrooms. *International Social Work* 63(5), 651–654.
- Stevanović, A., Božić, R. in Radović, S. (2021). Higher education students' experiences and opinion about distance learning during the Covid-19 pandemic. *Journal of Computer Assisted Learning*, 37(6), 1682–1693.

IZVIRNI ZNANSTVENI ČLANEK, PREJET APRILA 2022